

Lakatos Sándor

Fény és sötétség¹

Úrvacsorai agenda 2019 karácsonyán

„Amikor ezt Heródes király meghallotta, nyugtalanság fogta el, és vele együtt az egész Jeruzsálemet.

Összehívott minden főpapot és a nép írástudóit, és megkérdezte tőlük, hol kell megszületnie a Krisztusnak.

Azok ezt mondták neki: A júdeai Betlehemben, mert így írta meg a próféta:

»Te pedig, Betlehem, Júda földje, semmiképpen sem vagy a legkisebb Júda fejedelmi városai között, mert fejedelem származik belőled, aki legeltetni fogja népemet, Izráelt.«

Ekkor Heródes titokban hívatta a bölcseket, és gondosan kikérdezte őket, hogy mikor jelent meg a csillag, majd elküldte őket Betlehembe, és ezt mondta: Menjetek el, és kérdezősködjetek a gyermek felől; mihelyt pedig megtaláljátok, adjátok tudtomra, hogy én is elmenjek, és imádjam őt!...

Bementek a házba, meglátták a gyermeket anyjával, Máriával, és leborulva imádták őt. Kinyitották kincsesládáikat, és ajándékokat adtak neki: aranyat, tömjént és mirhát. Mivel azonban kijelentést kaptak álomban, hogy ne menjenek vissza Heródeshez, más úton tértek vissza hazájukba.” (Mt 2,3–8.11–12)

Az iskolai vallásoktatásban időnként használjuk azt a tanulási módszert, amely során a tanulók nemes egyszerűséggel, de várhatóan viharos rendezetlenségben összedobják és lapra írják minden ismeretüket egy adott témakörrel kapcsolato-

¹ Elhangzott Székelykeresztúron az 1989-es forradalom 30. évfordulójának karácsonyán.

san. A pedagógus pl. a táblán láthatóvá teszi, hogy melyek azok a meglévő ismeretek, amelyekhez újakat lehet társítani. A mindenkori tanulás nem más, mint a meglévő ismeretekhez és tapasztalatokhoz újakat társítani. Enélkül az új ismeret légüres térben lebeg, és ha nem kapcsolódik korábbi ismeretekhez, pillanatokon belül elillan. Minden bizonnyal ilyen indíttatásból tanított Jézus példázatokban, hogy a nehezen érthető gondolatokat köznapi tapasztalathoz köthesse a hallgatósa.

Most arra hívlak, gondolatban futtassuk végig, melyek lennének azok a szavak, fogalmak, jelképek, amelyek nélkülözhetetlenek a karácsonyi történet elbeszélése során. Vajon lehet-e karácsonyt elbeszélni anélkül, hogy megnevezzük Jézust, Máriát és Józsefet, Betlehem városát, az égen feltűnő fényes csillagot és a napkeleti bölcseket? A bölcseknek ismerniük kellett a jóslatot, a csillag feltűnésének egy várt eseménynek kellett lennie és „valakiknek” követniük kellett a csillagot, hogy beteljesedjék a prófécia, és az arany, tömjén és mirha is célba érhesen. Így rajzolódik ki Máté evangélista szerint a lelket melengető karácsonyi történet, ami beragyogja ünnepünket ma is. Ez a történet teljes, jelképeiben, üzenetében dramaturgiájában kerek, egész. Nem kell semmit hozzáadni, nem szabad belőle semmit elhagyni.

De a történetnek van olyan dimenziója is, ami kevésbé megnyugtató. A karácsony dramaturgiája nem tudja nélkülözni az élet árnyoldalát sem. Nem taszítja ki magából, nem tagadja le és végképp nem hallgatja el. Mert, ugye, ott van Heródes király, aki az adott helyzetben fél és nyugtalan. A hír hallatán rögtön tanácskozást rendel el, és tervet sző az őt és hatalmát fenyegető „probléma” ellen. A csillag megjelenésének hajnalán kétértelmű, sőt megfélemlítő szavakat használ. Azt állítja: *imádni kívánja a kisdedit*. Pedig cselekedetei árulkodnak: ha tehetné, a bölcseket rögtön beszervezné, és informátorként használná őket arra, hogy mihamarabb lesújthasson hatalmának teljes erejével ott, ahol éppen nem is számolnak vele.

Ezen a karácsonyon Jézus születésének története és a történetben megjelenő szavak magukba rejtenek olyan értelmezési lehetőséget is, amit megtagadni, elhallgatni nem lehet. Tíz éve és öt éve is beszéltem róla karácsonykor, mert az 1989-es forradalom brassói gyermekkoromat mélységesen meghatározta. Ahogy az évtizedek telnek, a gyermeki fejjel megtapasztalt események egyre mélyebb értelmet nyernek. Beszéltem már a gyermekkorom karácsonyairól, amelyeken a karácsonyfa teteje szigorúan meg kellett hajoljon a mennyezeten, de azon az 1989-es karácsonyon napokat késett az angyal és a megkésett fát székre kellett állítani, hogy a magassága kielégítő legyen. Meséltem arról is, hogy apám katonaruhát, fegyvert és őrzárati parancsot kapott azon az ünnepen, és indulás előtt

a karikagyűrűjét letette az asztalra. És talán meséltem arról is, hogy azon az ünnepen voltak percek, amikor nem volt biztonságos az ablak közelébe menni, mert a szomszédban, a bútorgyár területén „valakik” éppen lövöldöztek. És emlékszem, hogy éppen harminc éve lucskos káposzta volt ebédre. Ezek személyes történetek, amelyek akaratom ellenére az én mindenkori karácsonyaimhoz hozánóttek.

Esterházy Péter *A szavak csodálatos életéből*² című előadásában arról értekezik, hogy a diktatúrában nincsenek személyes történetek. A diktatúrában csak egy történet van: a diktatúráé. Ez a történet azonban elmondhatatlan, mert üres, értelmetlen, érzelemmentes, sötét és hideg, mint a fekete kút mélysége. A diktatúrában nemcsak a kimondott szavaknak, hanem az elhallgatott szavaknak is súlya van. A ki nem mondott szavak súlyáról így ír Esterházy: „Ha mondjuk a 70-es években leírtuk volna ezt a szép négy pozitív és egész számot, 54, 55, kicsi torpanás, botlás és félrenyelés, 57, 58, és föléje írtuk volna, hogy Négysoros, akkor egy igazi bátor hazafias verset kapunk, vélhetően nem remekmű, de a hiányzó mágikus szám érzékletesen fejezi ki a magyar nép örök szabadságvágyát [...]. Elmúltak a csúf idők, s ha most megpróbálkozunk így evvel a négy számmal, avval csak azt dokumentáljuk, 54, 55, 57, 58, hogy nem tudunk számolni. Hová lett a számok e sorrendjéből a szabadságvágy [...]?”³

Hat-hét éves lehettem (1987 körül), amikor építőkockákból várat építettem otthon, a brassói lakásunk nagyszobájában. A tervem jól sikerülhetett, tornyok, kapuk a helyükön voltak, játék harcosok, lovak, tenyészállatok népesítették be a falakon belüli teret. A remekmű teljességéhez zászlót kellett kitzúzni a tornyokra. El is készítettem, nemsokára ott lobogott a piros-fehér-zöld lobogó minden vártornyon. Büszkén mutogattam apámnak. Apám ránézett és ennyit mondott: „Ezért egy szép nap engem megkötnék.” Az arcára már alig, de a tekintetére, azt hiszem, tisztán emlékszem. Szavai mögött döbbenetes kettősség tátongott. Egyfelől büszkeséget éreztem bennük, hiszen bár ő maga soha nem volt szélsőséges nacionalista, és minket sem fertőzött ilyesmivel, láthatta, hogy tudom, hová tartozom. De a tekintetében rettegés is volt, mert saját szemével látta 1987 novemberében, Brassóban, a kamiongyárosok lázadásának idején, akik közé maga is tartozott, hogy az egyszerű, őszinte emberi megnyilvánulás elég ok ahhoz, hogy valakit meghurcoljanak vagy megsemmisítsenek. Jelent-e ma valamit az, hogy az ilyenfajta rettegéstől harmincévnyi távolságra vagyunk? Vajon teszi-e a dolgát az a generáció, amelynek feladata lenne megtanítani a múltat?

² ESTERHÁZY Péter, *A szavak csodálatos életéből* (Budapest: Magvető, 2003).

³ ESTERHÁZY, 18.

Ennyi év távlatából összeáll a kép, és én ma értem apám egykori, nem túl kedves szavait, és értem George Orwell 1984 című írását, amely megjövendölte, hogy a diktatúrában nincs személyes történet, nincs személyes olvasat, csak a diktatúra története, csak a diktatúra olvasata van. A diktatúrában nincs nemzeti érzület, nincs ember, nincs barát, nincs Isten, nincs gyermekszáj, nincs családi biztonság. A diktatúra idején minden éhezés, fázás, nincstelenség és rettegés ellenére a hírekből csak azt lehet megtudni, hogy a munkásosztály a tervet kétszáz százalékra teljesítette, és a fejlődés megkérdőjelezhetetlen.

A demokráciában viszont – folytatja Esterházy Péter – „mindenkinek külön története van, csak nincs magától értetődően közös nyelv hozzá, az ÉN nehezen ér el a MI-hez, s ha nem, marad a személyes, más számára érthetetlen motyogás.”⁴ Valamennyien magunkkal hordozzuk a múltat és a jövőt. Vágyunk és reménységünk, hogy az értelmetlen motyogás helyett megtaláljuk a közös nyelvet, a szeretet evangéliumának közös nyelvét. Ez a lehetőség adatik meg számunkra ebben az ünnepben és ebben a szertartásban is. Feladatunk felismerni a bölcsőhöz vezető utat, feladatunk meglátni a fénylő és utat mutató csillagot, meghallani az angyali szózatot. Feladatunk újra felfedezni a szeretetnek a közösségekben rejlő erejét.

A betlehemi bölcső története és a karácsonyban az úrasztali vendégség egy közös nyelven szólít meg bennünket. A betlehemi bölcső és az úrasztali közösség elvárja, hogy az egyén magával hozza a személyes történetét, mert anélkül fagyosan személytelen, árván üres, hidegen közömbös és bután értelmetlen. Ha szélsőségesen hangzik is, de ez az ünnep azt kéri, hogy személyes történeted nélkül inkább ne is gyere be a házba. Előbb inkább indulj el, és találd meg, ismerd fel a saját magad történetét és szerepét, azt hozd ide! Itt, ma a betlehemi bölcsőből visszamosolygó kisded közelségében önmagad lehetsz történeteddel, álmaiddal, örömeiddel és fájdalmaiddal egyaránt. Ma az Úristen maga hajol közel hozzánk, a betlehemi kisded mosolyog vissza ránk, és az evangéliumbéli angyalok hangoosan hirdetik azt a történetet, aminek te is részese és szereplője lehetsz. Szülőként, gyermekként, kereső vándorként, ajándékot hozó napkeleti bölcsként, félelmeit leküzdő pásztorként. Ebben a történetben a bölcsök „Bementek a házba, megtalálták a gyermeket anyjával, Máriával és leborulva imádták őt” (Mt 2,11).

A történet megszólít és azt kérdezi, mit hordozol magadban, mi rejtőzik szíved legmélyebb rejtekében? Bármit is vagy bárkit is keresnél ezen az ünnepen, az úrasztala közelségében megtalálhatod. Akár Istent keresed, akár az élet legemberibb arcát fürkészed, akár a lelkekben dúló nagy érzelmi háborúk forrását kuta-

⁴ ESTERHÁZY, 2003. 57.

tođ, akárhog is állna életed csillaga, az úrasztala vár téged, és befogadja egyedi és páratlan személyes történetedet. Jöjj, lépj be ebbe a házba, és lásd meg, itt van az, akit keresel!

Ámen.